

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יחסין

שכרו של "מאכער"

תיק ממונות מס' 2216-עג

נושא הדיון

א' תובע מב' שכר פעולה עבור שתדלנות לקבלת רשיון בניה של קומה שלימה, למרות בעיית החניה שהיתה שם. לדבריו, בשעתו היה מוכן לוותר על שכרו אילו היה ב' שוכר את אחיו של א' בקבלן, אבל כשזה לא קרה, הוא תובע את שכרו כפי ששילמו אחרים באותו זמן עבור פעולה דומה, דהיינו \$10.000.

ב' משיב שבקש את עזרתו של א' על פי עצתו של ג', חבר משותף, והיה מוכן וברור שהעזרה של א' היא טובה חברית ללא תמורה, ולמרות זאת שילם לו אח"כ \$2.000. א' מכחיש את דבר התשלום, וטוען שדובר במפורש מלכתחילה שהתמורה תינתן אם ישכור ב' את אחיו של א' לקבלן.

ג' הופיע לעדות בבית הדין וסיפר שאמנם הציע לב' את עזרתו של א', וכשבקש מא' את העזרה לא דבר על תמורה, והיה מוכן שזו טובה לחבר.

פסק דין

התביעה נדחת.

(-) מרדכי אהרן הייזלר

(-) מרדכי אייכלר

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדיון

א. שכרו של "מאכער".

ב. שכר פועל ולא קבע את שכרו מראש.

- ג. בנה בית עם רשיון שהשיג בעזרתו של "מאכער", ולא שילם לו את שכרו.
- ד. כשנחלקו בעה"ב עם השכיר אם וכמה קבעו את שכרו.
- ה. עד המסייע לפטור משובעת היסת ומחרם.

תשובה

א. המונח הנפוץ מכוון כלפי שתדלנים למיניהם תמורת שכר גבוה או אחוזה (וראה "לקסיקון הסלנג העברי והלצחאי" הוצ' פרולוג עמ' 176 שמקורו של כינוי זה הוא צידיש ומשתמשים בו כמה שימושים: מתווך; ספסר; כינוי לאדם צעל קשרים מהלכים והשפעה במקומות הנכונים).

בהלכה מצינו שתדלן חלל השר שדינו כפועל, עיי' הגהות מרדכי קדושין סי' תקמד, והוצ' צ"י סי' קפה סעי' ו, ועיי' שו"ת הרמ"א סי' פו שכתב שהשתדלן שכרו גדול יותר מהשדכן לפי שאין הכל קרוצים למלכות להשתדל. וזרמ"א צו"ע סי' רלד סעי' ו מצינו שראובן שהמליא חוב צטוה לשמעון נקרא "ספסר", וכן לווה ששלח שליח ליתן למלוה משכון, נקרא צו"ע סי' קפה סעי' ט "ספסר". וזכפסר כתב הרמב"ם שלוהין פ"ג ה"ו: הסרסור שליח הוא חלל שנוטל שכר על שליחותו.

ב. כתב הרמ"א צו"ע סי' שלה סעי' א עפ"י מרדכי צ"מ סי' שמו צ"ס מהר"ם א"ס אחד אומר למלמד למיד עם בני ולא קלצ לו שכירות, לריך ליתן לו כפי מה שנותנים אחרים. ועיי"ש במרדכי כיון דלא גרע מיורד לשדה חצירו שלא ברשות. וכ"כ הרשב"א בתשו' ח"ד סי' קכה א"ס הביא ראובן קונים לחנותו של שמעון ותוצע שכר, הדין עם ראובן התוצע, שכל שנהגו צעלי החנויות בכך שתמן כפירושן שעל דעת כן מתעסק זה במלאכת צעל החנות ומציא לו רווח ומשצח מקחו, וכל דצרים מה שנהגו בהם הרצים בתם הרי הוא כתנאי מפורש. וכ"כ הר"ן בכתובות פ' שני דייני גזירות צ"ס הרשב"א שהמהנה את חצירו לא לשם מתנה קמכוין. וכ"פ הרמ"א צו"ע סי' רסד סעי' ד שכל אדם שעושה עם חצירו פעולה או עושה לא יוכל חצירו לומר בחינם עשית עמדי הואיל ולא ליויתיך, אלא לריך ליתן לו שכרו.

וכתב אהבת חסד סוף ח"א עלה אחת הנוגע לענין איסור גזל ועושה שכר שכיר, שכל אדם שמבקש לאדם אחר שיעשה לו איזה פעולה בשכר, יקלוצ עמו המקח בתחילה, דאל"ה עלול מאד להיות גזלן ועושה שכר שכיר א"ס לא ירצה להיות ותרן גדול בממונו כדי ללאת מן הספק, דהלא עפ"י ריב ילטרך האדם למאות פעולות בכל שנה ומצוי מאד שאחר הפעולה יש ויכוח בין האומן והצעה"צ צענין שילוס השכר ולכשיפרדו כל אחד חושב צנפשו שהוא נגזל מן השני אך שאינו רוצה לריב עמו אבל אינו מוחל לו כלצ שלם ולפעמים יש ג"כ מריצה ציניהם, ומדינא הוא כמנהג המדינה לפי המקום והזמן, וא"ס יפחות לו אפ"י פריטה אחת מזה יקרא עבור זה מן התורה צ"ס גזלן ועושה שכר שכיר, ומי יוכל לידע את מנהג המדינה בכל פעולה ופעולה לפי עיניה, וצ"ע"כ א"ס ירצה ללאת י"ח צלי פקפוק יהיה מוכרח תמיד ליתן להצעל מלאכה כפי

מה שהוא רוצה, וזה ג"כ קשה מאד, ע"כ הרוצה ללאת י"ש יקלוב עמו בתחילה ויאלץ מידי כל ספק, וגם הצע"מ יוזיל לו עי"ז, כי אז הצרירה בידו ליתן לאחר, ובפרט מי שהוא ת"ח בודאי עשה כן דל"ה מלצד חשש גזל ועושה שכר שכיר מזוי מאד חלול ה' עי"ז שאינו נותן לאומן כפי רצונו שהאומן יאמר שהת"ח גזל אותו. ע"כ.

בנידון דידן סבור הדיין הגר"מ אייכלר שליט"א שמכיון שהיה מוכן לז' וגם לעד ג' שהעזרה של א' היא לא תמורת שכר אלא טובה לחצר, ומאחר שיעקר הרשיון נעשה בעבודת המהנדס ששכר ז', ועזרתו של א' היתה בס"ה דיבור אחד עם המהנדס, אין לחייב את ז' בתמורה שדורש א'. גם הדיין הגרמ"א הייזלר שליט"א סובר כן.

ג. בגמ' ז"ק נח ז' ונ"ט א' נחלקו האם אומן קונה בשבח כלי או אינו קונה. וכן נחלקו ראשונים להלכה. וכתב הש"ך סי' שו ס"ק ג' דהוי ספיקא דדינא, ואם היה האומן מוחזק מלי למימר קיס לי דאומן קונה בשבח כלי. ועיי' רשב"א ז"ק שם שלמ"ד אומן קונה בשבח כלי, יכול האומן לתפוס את הכלי בעד שכרו אם ירעה. וכתב בנתה"מ ס"ק ד' דה"ה בקרקע כה"ג אם שכרו לצנית בית י"ל זו אומן קונה בשבח הקרקע, דגם בקרקע צעיקן שהאומן יקנה לו השבח. וכ"כ בחי' הגרש"ש ז"ב סי' ד' אית ז', דמה לי כלי מה לי קרקע, ועיי"ש שדחה דצרי גיסו הגרש"ז ז' בס' בית שלמה שמוכיח דבקרקע ליכא דין אומן קונה בשבח כלי. וכ"כ בדברי מלכיאל ח"ג סי' קסו ועוד אחרונים שנינו בס' המפתח לז"ק מהד' פרנקל עמ' תנו. ועיי' גלר מטעי עמ' שם מהגרצ"ד ז"ס הגר"ח דלידד דיוורד לשדה חצירו ונטעה שלא ברשות החיוז הוא משום דיש לו שותפות בהשבח.

ומכיון שלהלכה פסק הש"ך דהמוחזק יכול לומר קיס לי, בנידון דידן צעה"ז הוא המוחזק בבית ויכול לומר קיס לי דהאומן לא קנה בשבח קרקע.

ד. בגמ' ז"מ קיב ז' ושבעות מו א' תניא: אומן אומר שתיים קללת לי והלה אומר לא קללתי לך אלא אחת, עבר זמנו המוליא מחצירו עליו הראיה. ואמרו בגמ' שבעות שם דשכיר בזמנו נשבע ונטול כיון דצעה"ז טרוד בפועליו, קלילה ודאי דכיר. וכ"פ הרמב"ם שכירות פי"א ה"ז ושו"ע סי' פט סעי' ט': צעה"ז אומר שתיים קללתי לך והשכיר אומר לא קללת לי אלא שלש, לא תקנו חכמים שיצבע השכיר כאן אלא המוליא מחצירו עליו הראיה, ואם לא הביא ראיה אע"פ שכבר נתן לו השתיים או שאל הילך הרי צעה"ז נשבע בנקיטת חפץ, ודבר זה תקנ"ח הוא כדי שלא ילך השכיר בפחי נפש. וכתב בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תתפ"א מי שנתן לחצירו עסק או קרקע לתת לו בכל שנה ושנה בשכר טירחא מאה דינרין, והמקבל לקח מאתים ואומר מאתים קללת לי והוא אומר מאה, אחר שאין עדים לא לזה ולא לזה כל שהכסף בידו ידו על העליונה, ושכיר הוא שתפס נאמן ונשבע היסת ונפטר. וגדולה מזו שנינו הנותן טליתו לאומן אומר שתיים וכו', ואע"פ שהאומן אינו טוען בגופו של טלית כלום, וכ"ש זה שטוען על מנה שבידו דהיה ליה כמנה בידך והלה אומר אין לך בידי כלום דנתבע נשבע שבעות היסת ונפטר. ע"כ. ועיי' שו"ת מהר"י

מזרונג ס"י ג שכשמחולקים על הקלילה, נשבע המוחזק ונפטר.

ה. אם עד המסייע פוטר משבעת היסת, ע"י פס"ד ירושלים כרך ו עמ' קסד שיש צוה מחלוקת בין צעה"ת ורצ מתתיה גאון לבין ראשונים אחרים, ומספק אין להוליא מיד המוחזק. ואם פוטר אף מחרס, ע"י ש"ך ס"י פז ס"ק יד, והגהות רעק"א שס, ותומים ס"ק ד, וכנה"ג ס"י עה הגה"ט ס"ק יט, שנחלקו צוה ראשונים.

אברהם דוב לוין.

ב

א. נראה דלאחר שהגיע עד המסייע לנתבע (שבלשון חז"ל הוא הנקרא צעה"צ), כתב הנתה"מ צס"י פט חידושים ס"ק צ וז"ל: ואם יש לצעה"צ ע"א המסייעו ל"ע אי השכיר נשבע ונוטל. או"ת. עכ"ל.

וא"כ כיון שהוא ספק, יפטר צעה"צ ולא יוכל התובע (שבלשון חז"ל הוא הנקרא שכיר) להישבע וליטול. וביאר התומים ס"ק טז דבריו דכיון שכל שבעת שכיר מעיקרא נתקנה על צעה"צ ועקרוה מצעה"צ והטילה על השכיר, לא יעלה על הדעת שאם יש לו ע"א המסייע שיהיה חייב, שהרי אילו היה חייב צפיעל שבעה נמי היה העד אחד פוטר, עיי"ש. אמנם נשאלו התומים והנתה"מ צ"ע [ואפשר דהספק שלהם הוא במחלוקת שהוצאה בש"ך ס"ק ג אם בשכיר חסוד שא"י להישבע נשבע צעה"צ היסת או בנק"ח, והאם הזרה שבעה לצעה"צ, ואז אם יש לו עד המסייע אין לו כלל שבעה, וא"כ לא עוברת על השכיר או שנעקרה השבעה מצעה"צ לגמרי ומה לי שיש לו עד המסייע, ועיי"ש בנתה"מ ס"ק צ, ואכמ"ל.

ב. ובר מן דין יש מקום לפטור את הנתבע עפ"י מה שכתב השו"ע צסע"י ג: בד"א שיש שבעה על השכיר כשיש עדים ששכרו ועשו עמו מלאכה, אבל אם לא היו שם שני עדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך נאמן לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך וישבע צעה"צ היסת. וא"כ צניד"ד הרי ליכא שני עדים ששכרו ושעשה עמו המלאכה. ואף אם היה צניד"ד ע"א ששכרו, הרי כבר כתב הש"ך ס"ק ה דלא מועיל ע"א ועיי"ש טעמו. אבל בלא"ה הרי הע"א כאן אינו מעיד שעשה עמו מלאכה א"כ יש לו מיגו, וחייב היסת, והעד המסייע פוטר מהיסת.

ג. ואף אי נימא שהיתה כאן קלת הודאה מהנתבע שהתובע הועיל לו במשהו, והרי כתב המחבר שם ואם הודה במקלת ישבע שבעת התורה, מ"מ יש לו עד המסייע.

ד. וצפרט צניד"ד תבעו השכיר לאחר זמנו, ואז אע"פ שהיה שכרו בעדים, הממע"ה, כמביאר צס"ע שס, ואם לא הביא ראיה ישבע צעה"צ היסת, וכאן יש לו עד המסייע.

מרדכי אהרן הייזלר.